

Kültürel Mirasa Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Görsel Kimlik Kazandırmak: Erbaa Örneği *

Gaining Visual Identity to Cultural Heritage with Digital Illustration Technique: Erbaa Example

ÖZET

Günümüzde kültürel mirasın korunması ve yaşatılması, hızla değişen dünyada kimlik ve aidiyet duygusunun güçlendirilmesi açısından önem kazanmaktadır. Kültürel miras unsurlarının belgelenmesi ve görselleştirilmesi ise bu değerlerin korunmasına katkı sağlamak, gelecek kuşaklara aktarmak ve toplumsal hafızada kalıcı yer edinmesini sağlamak açısından gereklidir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışma, Tokat'ın Erbaa ilçesinde yer alan bazı tarihi yapı ve objelerin dijital illüstrasyon tekniği ile yeniden yorumlanarak görsel kimlik kazandırılmasını amaçlamaktadır. Depremler nedeniyle birçok tarihi yapının zarar gördüğü ilçede, günümüze ulaşabilen az sayıdaki özgün yapı vektörel çizimlerle yeniden görselleştirilmiştir. Araştırma kapsamında Boğazkesen Köprüsü, Silahtar Ömer Paşa Camii, Ereğ Hamamı, Erbaa Kent Müzesi, Yer Köprü, Sistrum, Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli ve Emeria Kaya Mezarı gibi yapılar incelenmiştir. Doküman incelemesi ve uzman görüşüyle desteklenen bu nitel çalışmada her eserin dijital illüstrasyonları hazırlanmış; ardından bilgilendirici içeriklerle bütünleştirilerek afiş tasarımlarına dönüştürülmüştür. Tasarımlar hem estetik bir sunum hem de kültürel bilinç kazandırıcı araçlar olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular, dijital illüstrasyon tekniğinin yalnızca belgelenme aracı olarak değil, aynı zamanda kültürel değerlerin estetik biçimde sunulmasına olanak sağlayan etkili bir görsel iletişim yöntemi olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, dijital temsil biçimlerinin kültürel miras farkındalığını artırmadaki potansiyelini vurgularken; sürdürülebilirlik, kültürel kimlik ve yerel aidiyet kavramlarına da katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Dijital İllüstrasyon, Görsel Kimlik, Afiş Tasarımı

ABSTRACT

Today, the preservation and perpetuation of cultural heritage has gained importance in terms of strengthening the sense of identity and belonging in a rapidly changing world. Documenting and visualising elements of cultural heritage is necessary in order to contribute to the preservation of these values, pass them on to future generations, and ensure that they remain in the social memory. In this context, the study aims to reinterpret some historical structures and objects in the Erbaa district of Tokat using digital illustration techniques to give them a visual identity. In the district, where many historical structures have been damaged by earthquakes, the few original structures that have survived to the present day have been re-visualised using vector drawings. Structures such as the Boğazkesen Bridge, Silahtar Ömer Paşa Mosque, Ereğ Hamam, Erbaa City Museum, Yer Bridge, Sistrum, Breastfeeding Woman Statue, and Emeria Rock Tomb were examined as part of the research. Supported by document analysis and expert opinion, this qualitative study prepared digital illustrations of each work, which were then integrated with informative content and transformed into poster designs. The designs were evaluated as both an aesthetic presentation and a tool for raising cultural awareness. The findings reveal that digital illustration techniques are not only a means of documentation but also an effective visual communication method that enables cultural values to be presented in an aesthetic manner. The study highlights the potential of digital representation forms to increase awareness of cultural heritage while also contributing to the concepts of sustainability, cultural identity, and local belonging.

Keywords: Cultural Heritage, Digital Illustration, Visual Identity, Poster Design

GİRİŞ

Kültür tanımlaması oldukça zor bir kavram olmakla birlikte kültür kavramının belli bir yönüne ağırlık veren alanlara göre de farklı tanımlar ortaya çıkmaktadır. Sosyal miras ve gelenekler birliği olarak kültür “varlığımızın yapısını, ilişkilerini belirleyen, sosyal bir süreçle öğrendiğimiz uygulama ve inançların, maddi ve manevi öğelerin birliği” biçiminde tanımlanmaktadır. (Gürdoğan Bayır & Çengelci Köse, 2019: 1829). Kültürel miras günümüzde kadar insanların ve yerlerin birbiriyle ilişkisinin tüm özelliklerini içeren bir kavramdır (Selanik Ay, 2013:1135). Kültürel miras, insan topluluklarının tarih boyunca geliştirdikleri değerler, inançlar, normlar, sanat eserleri, diller ve diğer sosyal pratiklerin tümünü kapsamaktadır; bu unsurlar tarihsel süreçte birikip şekillenmektedir. Nesilden nesile aktarılan bu birikim, anıtlar, tarihi yapılar, arkeolojik alanlar gibi somut olabilmesinin yanı sıra diller, gelenekler, ritüeller, halk bilgisi gibi soyut miras olarak da çeşitlenmiştir. Kültürel miraslar toplumların geçmişleriyle bağ kurmalarına ve kimliklerini tanımlamalarına olanak tanıdığı için korunması ve gelecek nesillere aktarılması önem arz etmektedir. Kültürel bir varlığın miras olarak kabul edilebilmesi için söz konusu varlığa toplumun sahip çıkması

Emir Şahin Sağırkaya¹
Özlem Kum²

How to Cite This Article
Sağırkaya, E. Ş. & Kum, Ö.
(2025). “Kültürel Mirasa Dijital İllüstrasyon Tekniği ile Görsel Kimlik Kazandırmak: Erbaa Örneği”, International Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:10, Issue:4; pp:267-281. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.16937327>

Arrival: 13 June 2025
Published: 25 August 2025

Academic Social Resources Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

* Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A Öğrenci Araştırma Projesi kapsamında desteklenmiştir.

¹ Araştırmacı, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Erbaa Meslek Yüksekokulu, Grafik Tasarım Bölümü, Tokat, Türkiye

² Doç.Dr, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Erbaa Meslek Yüksekokulu, Grafik Tasarım Bölümü, Tokat, Türkiye

gerekmektedir. Kültürel varlık toplum tarafından kabul görmeli, korunmalı, eğer somut olmayan kültürel varlık ise sürekliliği sağlanmalı ve insanlar tarafından fark edilmelerinin yanında tanınmaları sağlanmalıdır. Ancak bu şartlar sağlandığında kültürel varlık miras olarak kabul görebilecektir (Karaca, Akkuş, Şahbudak & Işkın, 2017: 87). Tarihi eserler, kültürel mirasın mihenk taşlarındandır ve bu yapılar ve objeler, geçmiş medeniyetlerin yaşam tarzlarını, inançlarını ve estetik anlayışlarını günümüze taşıyan görsel materyallerdir. Bulunduğu ilin, ilçenin, yörenin eski toplumsal yapısını, gelişmişlik düzeyini, toplumsal kimliğin inşasının nasıl olduğunu günümüze aktaran önemli kalıntılardır. Hem yerel hem de uluslararası ölçekte büyük bir değere sahip olan tarihi eserler kültürel mirası yansıtmalarının yanı sıra geçmişteki toplumlara ışık tutma misyonu ile günümüze var olduğu dönemdeki bilgi, deneyim ve değerleri taşımaktadır. Bu sebeple kültürel zenginliğin somut göstergesi olan tarihi yapılar, kalıntılar, eserler korunmalı, görselleştirilerek tanınırlığı artırılmalıdır.

Tarihi, arkeolojik, kentsel ve doğal sitler, anıt, ören yeri, höyük, tümülüs, külliye, cami, kilise gibi somut kültür kalıntıları kültürel mirası oluşturur (Çetin, 2010:182). Son dönemde tarihi eserlere ve alanlara duyulan ilginin artması, bu varlıkların korunmasına yönelik hassasiyetin de gelişmesini sağlamıştır. Türkiye’de tarihi yapı ve kalıntıların korunmasına yönelik yasal düzenlemeler, Avrupa ülkelerine kıyasla daha geç hayata geçirilmiş olsa da, son yıllarda bu alanda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle mimari açıdan tarihi değere sahip yapıların korunması, tanıtılması ve yeni işlevlerle yaşatılması yönünde ülke genelinde çeşitli çalışmalar yürütülmektedir (Yılmaz, 2020: 156). Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla tarih boyunca göç ve ticaret yolları üzerinde yer almış, Asya ile Avrupa arasında bir köprü görevi üstlenmiş, verimli topraklara ve yaşamaya elverişli bir iklime sahip olmasıyla birçok kültürün gelişimine ev sahipliği yapmıştır. Evrensel değere sahip olan ve tüm insanlığın ortak mirası kabul edilen kültürel varlıkların korunması, tanıtılması, bu mirasa yönelik toplumsal farkındalığın artırılması ile tahribata uğramış ya da yok olma tehlikesi taşıyan değerlerin belgelenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması, önemli sorumluluk alanlarımızdan biridir (Yakar, Kabadayı, Yiğit, Çıkkıcı, vd., 2016: 14). Tarihi eserler arasında mimari mirasın sergilenmesi, diğerlerine kıyasla çok daha zordur. Mimari yapılar genellikle fiziksel boyutları nedeniyle sergi salonlarında sunulamayacak kadar büyüktür. Sergi alanına taşınsa bile, bu yapılar özgün bağlamları ve çevresel ilişkilerinden koparıldığında hem doğal görünümelerini hem de içerdiği önemli bilgileri büyük ölçüde yitirir (Aş, 2019: 92). Kültürel miraslar ve tarihi eserler, hem doğal afetler hem de insan kaynaklı etkiler karşısında oldukça hassas yapıdadır. Bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için öncelikle korunmaları gereklidir. Koruma süreci ise mirasın belgelenmesi ve kayıt altına alınmasıyla başlamaktadır. Ancak bu eserlerin paha biçilmez niteliği çoğu zaman, ancak tehdit altına girdiklerinde ya da tamamen yok edildiklerinde fark edilmektedir (Yiğit & Uysal, 2021: 1033).

Kültürel mirasın yok olması ya da zarar görmesi, insanlık adına önemli bir kayba yol açmakta ve tarihsel bilgilerin gelecek kuşaklara aktarılmasını tehlikeye sokmaktadır. Bu nedenle, kültürel değerlerin belgelenmesi ve kayıt altına alınarak korunması büyük önem taşır. Belgelenme süreci yalnızca bu mirasın aktarımına değil, aynı zamanda etkin bir şekilde korunmasına da zemin hazırlar. Günümüzde kültürel mirasın belgelenmesi; arkeolojik kazılar, etnografik incelemeler, tarihî belgelerin analizi, fotoğraf ve video kayıtları gibi çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalar, mirasın farklı boyutlarını ortaya koyarak korunmasına katkı sağlamaktadır (Döş & Yiğit, 2023: 21). Tarihi yapıların belgelenmesi konusunda birçok yöntem sunulmuş ve bunlardan birisi de illüstrasyon tekniğidir. Tarihi eserlerin, mimari yapıların ve tarihi figürlerin illüstrasyon tekniğiyle çizilip belgelenmesi, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması açısından büyük önem taşır. Bu süreç, görsel sanatların tarihsel araştırma ile birleştiği bir disiplindir. Illüstrasyon teknikleri, söz konusu eserlerin estetik ve yapısal özelliklerini detaylı bir şekilde aktarmaya olanak sağlar. Çizimler, hem belgelenen eserin orijinal halini koruma hem de gelecekteki restorasyon çalışmaları için referans oluşturma işlevi görür. Özellikle geleneksel mimari ve tarihi figürlerin belgelenmesinde, illüstrasyonlar tarihsel ve sanatsal ayrıntıların özgün bir biçimde aktarılmasını sağlar. Dijital illüstrasyon teknikleri ise bu çalışmaları geniş kitlelere ulaştırmayı ve eserlere ilişkin bilgi paylaşımını kolaylaştırır. Illüstrasyonun sunduğu yaratıcı esneklik, tarihi yapıların sanatsal ve kültürel değerini çağdaş yorumlarla harmanlayarak yeniden ifade etme imkânı sunar. Bu bağlamda illüstrasyonlar, kültürel mirasın tanıtılmasının vazgeçilmez bir parçasıdır.

İllüstrasyon, tarih öncesinden günümüze ulaşan, gravürden karakaleme, suluboyadan diğer tekniklere kadar çeşitli yöntemleri barındıran bir görsel anlatım ve belgeleme biçimidir. Fotoğrafın ortaya çıkışından önce, özellikle belge niteliği taşıyan görseller üretmede önemli bir rol oynamıştır. Her ne kadar fotoğraf teknolojisinin gelişmesiyle kullanımı azalmış olsa da illüstrasyonlar sanatçısının algı ve hayal gücünü yansıtan özgün yönü sayesinde hâlâ önemini korumaktadır (Şerbet & Çetinkaya Sönmez, 2024: 216). Illüstrasyon, sahip olduğu işlevsel nitelikleri sayesinde pek çok alanda değerli bir tasarım aracı olarak görülmektedir. Sanatçıların bu alandaki üretimleri, bireyler ve toplumlar arasında etkili, nitelikli ve yapıcı bir iletişim ortamı sağlayabilir. Bu bağlamda, illüstrasyonların yalnızca estetik kaygılarla değil; aynı zamanda bilgi aktarma, anlatımı güçlendirme, iletişim kurma ve ilham verme amacıyla da kullanılabileceği ifade edilebilir. Temel olarak ise illüstrasyon; bir metni desteklemek, açıklamak ya da görsel olarak zenginleştirmek amacıyla yapılan resimleme türüdür (Çam, 2023: 5). Dijital sanat ve illüstrasyon, grafik tasarım süreçlerinden doğan ürünler olarak teknolojinin sağladığı altyapıyı kullanmakta ve bu sayede son kullanıcıya ulaşan görsel dizileri oluşturabilmektedir. Bilgisayar destekli tasarım (CAD) tekniklerinin endüstriyel

grafik üretimindeki etkisi, yeni pazarların açılmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca, manifestolar, felsefeler ve kültürlerin teknoloji aracılığıyla kaynaşması veya benimsenmesi sürecinde, farklı malzemelerle yapılan illüstrasyon tekniklerinin mesaj iletimi üzerindeki etkisi göz ardı edilememektedir. Bu bağlamda, imgenin ve ona eşlik eden felsefenin gücü, sanat yoluyla şekillenen dijital pazarda belirleyici bir konuma yükselmiştir (Eren & Dilim, 2022:1264). Serbest teknik ve stillerde oluşturulmuş illüstrasyonlar konu, kavram ve eylemlerin anlaşılmasını ve benimsenmesini kolaylaştırır ve bu süreçte etkili bir oynamaktadır. Bir ana alan olan “illüstrasyon” editoryal, kitap illüstrasyonu, bilimsel illüstrasyon, konsept tasarım, karakter tasarımı, teknik illüstrasyon gibi farklı alanlara göre ayrılmakla birlikte, kullanılan yöntemlere göre de ayrılabilir. “Bu yöntemler basit ve sade bir kurşun kalem çizimini ya da mürekkep çalışmasını içerebildiği gibi akrilik, guaj, suluboya vb. gereçlerle yapılan uygulamaları ya da kolaj çalışmalarını da içerebilir” (Atan, 2013:27). İllüstrasyonlar sanatçıların konuyu ele aldığı dönemin belgeleri olarak önemlidirler. Kaybolan, bozulan ve unutulmuş pek çok eski mekânın, tarihteki önemli kişilerin ve olayların zihnimize canlanan görüntüleri, illüstratörlerin yaptıkları eserlerle yeniden hayat bulur (Balçioğlu, 2007:38). İllüstrasyonlar; problemlerin çözümü, süsleme, eğlendirme, bezeme, yorum yapma, bilgilendirme, eğitime, esinlendirme, açıklama, teşvik etme, şaşırtma, büyüleme ve hikâye anlatma gibi işlevler için yaratıcı, farklı ve son derece kişisel yollara başvurarak içeriğin görsel bir biçimde iletilmesini sağlar. Bu bağlamda grafik tasarım ürünü olarak illüstrasyonun, afiş tasarımlarında da sıkça kullanıldığı söylenebilir. Afiş tasarımında başlık, slogan veya metin gibi sözel unsurların görsel olarak izleyiciye tek bir bakışla verilmesi için illüstrasyon tekniğinden faydalanılmaktadır (Atan, 2013:26). Afişler bir olayı duyurmak, bilgi vermek, farkındalık yaratmak, reklam ve tanıtım amaçlarıyla kullanılan görsel ve yazılı elemanların bir kompozisyon dahilinde tasarlandığı görsel tasarım ürünleridir. Farklı bir ifadeyle “Ticari veya kültürel olsun, tüm afişler, toplumun yapısıyla ilgili mesajları haykıran grafik objelerdir” (Cemiloğlu & Ünal, 2023:457).

Niteliklerine göre reklam, kültürel ve sosyal afiş olarak üç gruba ayıran afiş tasarımlarında göz önünde bulundurulması gereken unsurları; mesaj, mesaj-imge bütünlüğü, sözel hiyerarşi ve fark edirlilik olarak sıralamaktadır. Ayrıca, afiş tasarımlarında imgelerin düzenlenmesinde faydalı olacak önerileri şu şekilde ifade etmektedir: “1- Afişteki imge sayısı üç, iki, hatta mümkünse bir ile sınırlandırılmalıdır. Başlık ya da slogandan oluşan tipografik unsur, fotoğraf ya da illüstrasyon ve zemin (fon) afiş üzerinde üç farklı imge olarak algılanır. 2- Afişteki sözel unsurlar mümkün olduğunca azaltılmalıdır. Üç, dört ya da beş sözcükten oluşan başlık ve sloganlar mesajı daha çabuk iletir. Sözel mesaj on sözcüğün üzerine çıktığında okuma zorluğu başlar. Amerikan Reklamcılık Enstitüsüne göre; bir dış mekân afişi, ana düşünce ve mesajını en çok altı saniye içinde iletebilmelidir. 3- Fotoğraf ya da illüstrasyon, afiş üzerinde mümkün olduğunca büyük bir ölçekte kullanılmalıdır. İmgeyi bütünü ile göstermek her zaman gerekmez. 4- Sözel unsurlar ve imgeler arasında açıklayıcı, destekleyici, yorumlayıcı ya da kontrast oluşturan bir ilişki kurulmalı, yazı ile görüntü birbirine yavan bir biçimde tekrar etmemelidir. 5- Süslü ve dekoratif yazılar yerine, okunaklı yazı karakterleri tercih edilmelidir. Yarım siyah (medium) ve siyah (bold) yazılar, uzaktan daha rahat algılanırlar. 6- Renkler geniş yüzeyler halinde kullanılmalı, parlak ve canlı renkli tercih edilmeli, ayrıca renkler arasında güçlü kontrastlar oluşturulmalıdır.” Becer (2006: 202).

Tasarımcıların illüstrasyonu afiş tasarımlarında kullanması, hedef kitle üzerindeki etki oranını yükseltmekle beraber etkileyici tasarımların gerçekleşmesini sağlamaktadır. Olgunun içine illüstrasyonun girmesiyle birlikte afiş, toplumu bilgilendiren görsel içerikli yazı ya da ilan olmasının yanı sıra sanatçıların veya tasarımcıların sanat eseri üretiminde de kullandığı bir ürün durumunu almıştır. Kabul gören ve benimsenen genel görüşe göre reklam için sıkça başvuru afiş tasarımı, illüstrasyon ile birlikte görsellik açısından etkileyciliğini pik noktasına çıkarma niteliği kazanarak akılda kalıcılığı artırmaktadır. Afişler, tanıtmak, reklam yapmak ya da duyurmak için başvuru basılı iletişim araçlarıdır (Aydın, 2021: 349). İllüstrasyon tekniği, tarihi eserlerin estetik ve dikkat çekici bir biçimde sunulmasına olanak tanırken aynı zamanda kültürel bilincin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Afişler ise hem görsel ilgi oluşturma hem de bilgi aktarımı açısından önemli bir araç olarak öne çıkmaktadır. Tarihi eserlerin dijital illüstrasyonlarla detaylı ve estetik biçimde sunulması, toplumda bu eserlerin korunmasına yönelik kültürel farkındalığı artırmaktadır. Bu nedenle Erbaa’da geriye kalan az sayıdaki özgün yapının korunarak gelecek kuşaklara aktarılması, bölgenin kültürel sürekliliği için önem arz etmektedir.

Erbaa, Tokat’ın bir ilçesidir; birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması sebebiyle zengin bir kültürel mirasa sahiptir ve bu miras, ilçede yer alan Boğazkesen Köprüsü, Silahtar Ömer Paşa Camii, Erek Hamamı, Erbaa Kent Müzesi, Erbaa Yer Köprü, Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli, Sistrum ve Emeria Kaya Mezarı gibi önemli eserlerle somutlaşmaktadır. Ancak 1939, 1942 ve 1943 yıllarında yaşanan büyük depremler, ilçenin tarihini ve yapısal dokusunu derinden etkilemiş; birçok tarihi eser ya yok olmuş ya da ciddi zarar görmüştür. Bu nedenle Erbaa’da geriye kalan az sayıdaki özgün yapının ve kalıntının korunması, belgelenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, söz konusu tarihi yapı ve eserlerin illüstrasyon tekniğiyle belgelenmesi ve görsel arşivinin oluşturulması, hem bölgenin zengin tarihinin görünür kılınması hem de kültürel miras bilincinin güçlenmesi açısından bu çalışmayı önemli kılmaktadır. Erbaa’da bulunan bazı eserler, özgün mimari özellikler taşımaktadır. Örneğin Akça Beldesi’nde yer alan Silahtar Ömer Paşa Cami, “Çandı Tekniği” sayesinde çivi kullanılmadan inşa edilmiştir ve ahşap ile kesme taşın birlikte kullanılmasıyla dikkat çekmektedir. Kelkit Çayı

üzerine kurulu Boğazkesen Köprüsü'nün bir bölümü Bizans, diğer bölümü ise Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine aittir; alt ve üst yapısındaki mimari farklar yapıya karakteristik bir nitelik kazandırmaktadır. Erek Hamamı, Erbaa'nın geçmişteki depremlerden kurtulmuş az sayıdaki yapılarından biridir. Yer Köprü, Bizans dönemine ait tek kemerli yapısıyla Pınarbeyli Köyü'nün mezarında yer almaktadır. Anadolu'nun ilk müzik aleti olduğu düşünülen Sistrum, bölge için önemli bir arkeolojik buluntudur. Bağpınar Köyü'nde yer alan Emeria Kaya Mezarı, Helenistik döneme ait olup bölgenin tarihine ışık tutmaktadır. Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli ise Anadolu'daki en eski örneklerden biri olup cinsiyet rolleri ve aile yapısına ilişkin bilgi sunmaktadır. "Erbaa'nın tarihsel geçmişi Kalkolitik Çağ'a kadar uzanmaktadır. Bölge; Hitit, Kaşka, Frig, Pers, Pontos, Roma, Bizans, Danişmend, Anadolu Selçuklu, Moğol ve İlhanlılar gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunması, ılıman iklimi ve verimli toprakları, bu zengin geçmişi şekillendiren önemli etkenlerdir" (Yılmaz, 2020:2). Bugün ilçede bir arkeoloji veya etnografya müzesi bulunmamakta; yalnızca halktan toplanan eşyaların sergilendiği Kent Müzesi faaliyet göstermektedir. Bu durum, kültürel mirasın görünür kılınması ihtiyacını daha da artırmaktadır. İlçede bulunan özgün tarihi eserlerin illüstrasyon tekniğiyle belgelenip afiş formatında tasarlanması, bu eserlerin tanınırlığını artıracak ve Erbaa'nın kültürel mirasına dikkat çekecektir. Bu bağlamda araştırmanın ele aldığı temel problemler; Erbaa ilçesinde depremler sonrasında ayakta kalabilen tarihi eserlerin görsel kimliklerinin kaybolma tehlikesi, bu eserlerin yeterince tanıtılamaması ve gelecek nesillere sağlıklı şekilde aktarılamama riskidir. Araştırmanın hipotezi ise, illüstrasyon tekniğiyle Erbaa ilçesindeki tarihi eserlerin dijital ortamda belgelenmesinin, bu eserlerin korunmasına ve toplumsal farkındalığın artırılmasına katkı sağlayacaktır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemleri kapsamında doküman incelemesi ve görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Nitel veri analizi; verilerin toplanması, verilerin azaltılması, verilerin gösterilmesi, sonuç çıkarma ve doğrulama olarak üç aşamalıdır. Toplanan verileri analiz ederken betimsel ve içerik analizi dışında söylem analizi, doküman analizi gibi teknikler de kullanılmaktadır (Kıral, 2020:172). Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, alan yazında çoğunlukla diğer araştırma yöntemlerinin tamamlayıcısı olarak hizmet ederken, tek başına bir yöntem olarak da kullanılmaktadır (Sak, Şahin Sak, Öneren Şendil, Nas, 2021: 228). Ayrıca çalışmada, Erbaa ilçesindeki tarihi eserlerin tarihsel, kültürel ve mimari bağlamlarının doğru ve derinlemesine anlaşılabilmesi amacıyla alan uzmanlarıyla nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan görüşme formu doğrultusunda tarihçiler, arkeologlar ve alan uzmanlarından elde edilen bilgiler, illüstrasyonların oluşturulmasında hem içerik hem de görsel referans açısından yol gösterici olmuştur. Bunun yanı sıra, uzmanlar yalnızca sözlü katkı sunmakla kalmamış, araştırma sürecini desteklemek amacıyla konuya ilişkin başvurulabilecek kitap ve yazılı kaynaklara dair önerilerde de bulunmuşlardır. Bu öneriler doğrultusunda ulaşılan kaynaklar, tarihi yapıların geçmişine, yapısal özelliklerine ve kültürel bağlamlarına dair daha kapsamlı bilgi edinilmesini sağlamış; dijital illüstrasyonların hazırlanmasında güvenilir ve bilimsel bir altyapı oluşturmuştur. Dolayısıyla, görüşmeler aracılığıyla sağlanan bu kaynak önerileri, araştırmanın hem teorik çerçevesini hem de uygulama sürecini güçlendiren önemli bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında toplam 20 kişiyle görüşmeler gerçekleştirilmiş; katılımcı gizliliğini sağlamak amacıyla her birey katılımcı 1, katılımcı 2 (K1, K2, K3 ... K20) şeklinde sıralı kodlamalarla ifade edilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu makalede, Tokat İli Erbaa ilçesinde depremlerden sonra ayakta kalabilen yapılardan olan Boğazkesen Köprüsü, Silahtar Ömer Paşa Camii, Erek Hamamı, Erbaa Kent Müzesi, Erbaa Yer Köprü, Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli, Anadolu'nun ilk müzik aleti olduğu düşünülen Sistrum ve Emeria Kaya Mezarı gibi önemli tarihi eser ve kalıntıların görsel kimliklerinin dijital illüstrasyon tekniği ile oluşturulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Erbaa ilçesinde mevcut tarihi eserlerin ve kalıntıların dijital ortamda görselleştirilmesi, dijital illüstrasyon tekniği kullanılarak bu eserlerin vektörel çizimlerinin hazırlanması, eserlerin görsel kimliklerinin güçlendirilerek kültürel mirasın daha geniş kitlelere tanıtılması ve bu sayede toplumsal farkındalığın artırılması da araştırmanın hedeflerindendir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, Tokat İli Erbaa ilçesinde yer alan ve kültürel miras kapsamında değerlendirilen tüm tarihi eserler, yapılar ve kalıntılar oluşturmaktadır. Bu eserler, bölgenin tarihsel, estetik ve kültürel değerlerini temsil eden fiziksel yapıları kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemi, evren içerisinden estetik, tarihsel ve kültürel açıdan özgün nitelikler taşıyan sekiz yapı ve obje oluşturmaktadır. Bu yapılar, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Bu kapsamda; Boğazkesen Köprüsü, Silahtar Ömer Paşa Camii, Erek Hamamı, Erbaa Kent Müzesi, Erbaa Yer Köprü, Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli, Sistrum ve Emeria Kaya Mezarı araştırmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. Söz konusu yapılar, Erbaa'nın tarihsel kimliğini yansıtan, günümüze ulaşabilmiş ve dijital illüstrasyon tekniğiyle belgelenmeye uygun kültürel miras unsurlarıdır.

Verilerin Toplanması

Çalışmada, Tokat İli Erbaa ilçesindeki tarihi eserlerin dijital illüstrasyon tekniğiyle belgelenmesi süreci belirli bir iş akışına göre planlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle, çalışma kapsamında yerel kaynaklar ve mevcut literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda Boğazkesen Köprüsü, Silahtar Ömer Paşa Camii, Erek Hamamı, Erbaa Kent Müzesi, Erbaa Yer Köprü, Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli, Sistrum ve Emeria Kaya Mezarı gibi eserler belirlenmiş; bu eserlerin tarihsel ve kültürel bağlamları, mevcut durumları ve önemi detaylı biçimde incelenmiştir. Ardından, seçilen eserlerin mevcut durumu hakkında bilgi toplamak amacıyla saha çalışmaları, arşiv araştırmaları ve literatür taraması gerçekleştirilmiş, ilgili eserlerin fotoğrafları ve diğer görsel materyalleri toplanarak dijital illüstrasyon sürecine kaynak oluşturulmuştur. Eserlerin yerinde incelenmesi ve fiziksel gözlemler yapılmış, mevcut durumları, korunma seviyeleri ve çevresel etmenler yerinde değerlendirilmiştir. Araştırmacı tarafından eserler fotoğraflanarak detaylı bir belge arşivi hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra, alanında uzman tarihçiler ve arkeologlarla yapılan görüşmeler aracılığıyla eserlerin tarihi, kültürel önemi ve korunma durumuna ilişkin derinlemesine bilgi edinilmiştir.

Verilerin Analizi

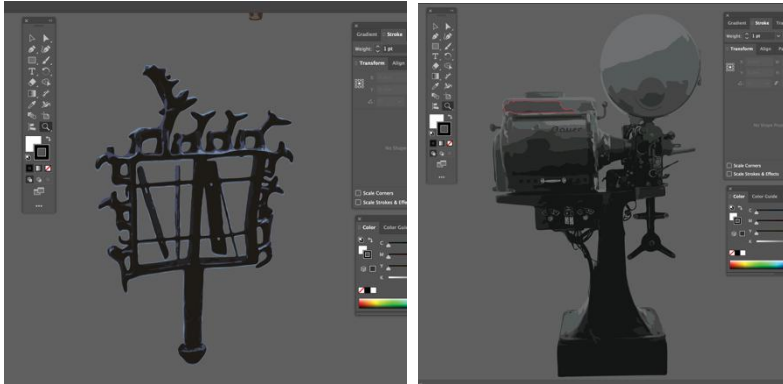
Toplanan veriler doğrultusunda, tarihi eserlerin detayları ve estetik özellikleri Adobe Master Collection programları aracılığıyla vektörel çizimlere dönüştürülerek dijital ortama aktarılmıştır. Son aşamada ise hazırlanan illüstrasyonlar, eser bilgilerinin de eklenmesiyle tasarımsal bir bütünlük içinde değerlendirilerek hem estetik hem de bilgilendirici unsurları barındıran afiş tasarımlarına dönüştürülmüştür.

Etik Kurul Onayı

Çalışmanın etik izni Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun E-33490967-044-594296 sayılı 30.06.2025 tarihli, 10 no'lu oturumunda 01-67 karar numarasıyla onaylanmıştır.

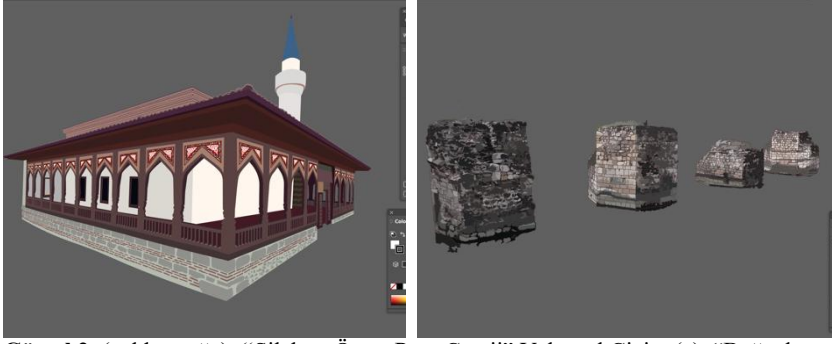
BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışma, görselleştirme süreci açısından iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, araştırmada ele alınan eserlerin Adobe Illustrator CC programı kullanılarak vektörel çizimleri yapılmıştır. İkinci aşamada ise çizimlerden Adobe Photoshop CC programında afiş tasarımları hazırlanmış, her afişe ilgili eserin bilgileri de eklenerek hem görsel hem de bilgilendirici içerikler oluşturulmuştur.

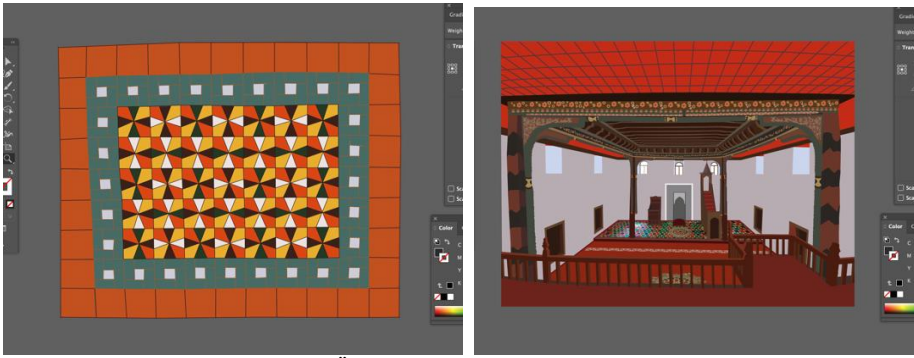
Görsel 1. (soldan sağa): “Sistrum” Vektörel Çizim (a), Kent Müzesi’ne Ait Eserin Vektörel Çizimi (b)

Araştırma kapsamında dijital ortamda vektörel olarak yeniden yorumlanan sistrum, hem estetik hem de simgesel anlam yönüyle öne çıkan bir unsurdur. “Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde sergilenen ve Erken Tunç Çağı’na tarihlenen sistrum, dikdörtgen çerçeveli yapısı, tunç levhaları ve üzerindeki geyik, yavruları, aslanlar ve dağ keçileriyle dikkat çeken simgesel bir müzik aleti olarak tanımlanmıştır” (Yeşil Niksar, 2023). Söz konusu çizimde, bu figürlerin sınır hatları ve ayrıntıları özenle vurgulanarak tarihi eserin ikonografik zenginliği dijital ortamda yeniden canlandırılmıştır.

Görsel 2. (soldan sağa): “Silahtar Ömer Paşa Camii” Vektörel Çizim (a), “Boğazkesen Köprüsü” Vektörel Çizim (b)

Erbaa'nın mimari hafızasını oluşturan yapılardan biri olan Silahtar Ömer Paşa Camii, sade dış görünüşüne rağmen zengin detaylara sahip bir ibadethanedir. “Bakır şamdanlardaki tarihlemelerden 1688 yılında o dönemle ilgili Ömer Paşa isminde bir kişi tarafından tamirat yapıldığı belirtilmektedir. Dışarıdan bakıldığında sade bir görünüme sahip olan caminin etrafı üç taraftan bir revak sırası ile kapatılmış, dıştan taş örgülü bir avlu duvarı ile çevrilmiştir. Kuzeyindeki yuvarlak, kemerli, tuğla örgülü saçaklı kapı cümle kapısıdır. Bu kapı diğer kapılardan büyüktür” (Erbaa Belediyesi, y.y.: 17). Tokat ile Amasya illerini birbirine bağlamak amacıyla inşa edilen Boğazkesen Köprüsü, Kelkit Çayı'nın en dar noktasında yer almaktadır. Köprü'nün bir bölümü Bizans dönemine, diğer kısmı ise Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine tarihlenmektedir. Dört büyük dikdörtgen taş blok üzerine oturtulan yapı, özellikle taşların alt ve üst yarılarında gözlenen mimari farklılıkla dikkat çeker. Köy sakinlerinin aktardığına göre, köprü'nün köye yakın ikinci ayağında bir “haç” işareti bulunduğu da gözlemlenmiştir (Vikipedi, 2024).

Görsel 3. (soldan sağa): “Silahtar Ömer Paşa Camii” Tavan Süslemesi Vektörel Çizim (a), “Silahtar Ömer Paşa Camii” İç Görüntüsü Vektörel Çizim (b)

Caminin tavan süslemeleri ve iç mimarisi, Erbaa'nın sanatsal mirasını gözler önüne sermektedir. “Camiye zengin işlemeli bir kapıdan girilir. Kapı kanatları çatma tekniği ile yapılmış, yüzeyleri panolardan ayrılarak kabarcıklı çivilerle zenginleştirilmiştir. Kapı çerçevesi ve kemeri, kilitli geçme taş görünümünde boyanmıştır. Kitabesinden Osmanlıca yazı bulunmaktadır.” (Erbaa Belediyesi, y.y.: 18). Ayrıca, “Silahtar Ömer Paşa Camii'nin bezemeli ahşap tavanı Hakani Türk (M.926-1220) sanatının Anadolu'da Selçuklu, Beylikler Dönemi eserlerinden sonra 17.yüzyıl Osmanlı dönemindeki tek etkin yansımasıdır. Bu zarif camii, Selçuklu ve Beylikler Dönemi'nde Anadolu'da varlığını sürdüren ön Asya kültürü ile bütünleştirilerek sunulduğu nadir eserlerden biridir. Dıştan sivri kemerli ahşap revağıyla Osmanlı dönemi Edirne evlerini de anımsatmaktadır” (Durupınar, 2022: 127).

Aşağıdaki tabloda, görüşme formu aracılığıyla veri elde edilen 20 katılımcının araştırma kapsamındaki değerlendirmelerine yer verilmiştir. Aşağıda yer alan bulgular, katılımcı görüşleri doğrultusunda tematik olarak sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir. Bu analizler sayesinde eserlerin tarihî, estetik ve sembolik özellikleri ve özgün ayrıntılar da belirlenmiştir. Katılımcıların öne çıkardığı bu değerlendirmeler, illüstrasyon ve afiş tasarımı sürecine yön vermiş; eserlerin görsel anlatımı, tarihsel kimliği ve sembolik değerleriyle birlikte kurgulanmıştır. Bu doğrultuda, görselleştirilen yapılar ve objelere ait hazırlanan afiş tasarımları detaylı biçimde sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcı Cevaplarına Göre Tematik Sınıflandırma ve Kategori Analizi

Tema / Soru Başlığı	Ortak Görüşler	Katılımcı Kodları	Dikkat Çeken Özgün Görüşler
Yapıların Tarihi ve Mimari Özellikleri	Silahtar Ömer Paşa Camii'nin çivisiz ahşap yapısı, Boğazkesen Köprüsü'nün tarihi güzergâhta olması, Ereğli Hamamı'nın Osmanlı mimarisi.	K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K9, K10, K12, K13, K15, K16, K17, K18, K20	K17'de caminin plan tipi ve İslam mimarisi vurgusu; K20'de “çıtakari tekniği” ifadesi.
Sistrum (İlk Müzik Aleti)	Antik Çağ'a, özellikle Hatti veya Roma dönemine ait olduğu,	K2, K3, K5, K6, K7, K9, K12, K14,	K17'de Sistrum'un Göbeklitepe düzeyinde arkeolojik etki yarattığı ifade edilmiştir;

	cenazelerde kullanıldığı, Horoztepe kazılarında bulunduğu.	K15, K16, K17, K18, K19, K20	K15'te kadınlık ve kutsallık sembolü olarak yorumlanmıştır.
Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli	M.Ö. 2300-2400'e tarihlenen, annelik ve bereket simgesi; Horoztepe'de bulunmuştur.	K3, K5, K14, K15, K16, K17, K18, K19	K17'de Göbeklitepe düzeyinde kültürel ve arkeolojik bir sembol olduğu vurgulanmıştır; K15'te figür, kadının kutsallığına dair anlamlarla yorumlanmıştır.
Yapıların Güncel Durumu	Silahtar Ömer Paşa Camii restore edilmiş; Boğazkesen Köprüsü ve Ereğ Hamamı harap durumda.	K1, K5, K6, K7, K10, K15, K16, K17, K18, K20	K17'de defineler ve ilgisizlik nedeniyle tahribat vurgusu.
Özgünlük Durumu ve Koruma	Silahtar Camii kısmen özgün; köprü ve hamam yapıları özgünlük kaybı yaşamış.	K1, K5, K6, K8, K13, K15, K18, K20	K1'de restorasyon malzemesinin dokuya uygun olmaması; K17'de restorasyonun özgünlüğü zedelemesi.
Kaynaklar / Belgeler	Erbaa Belediyesi yayınları, Devlet Arşivleri, YÖK Tez, Dergipark, seyyah yazmaları.	K3, K4, K5, K6, K13, K14, K15, K16, K17, K20	K14'te "Durak Karagac" isimli özel kaynak önerisi; K17'de Türk Tarih Kurumu ve sempozyum yayınları vurgusu.
İllüstrasyon Önerileri ve Dikkat Edilmesi Gereken Unsurlar	Eski-yeni karşılaştırma yapılmalı, özgün detaylar (kalem işi, ahşap işçilik) korunmalı.	K5, K6, K9, K10, K11, K12, K17, K19, K20	K17'de "mimari ruhun yansıtılması" ve uygulayıcı kadronun bilinç düzeyi vurgusu.
Kurumsal / Uzman Katkı Önerileri	Vakıflar Genel Müdürlüğü, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, akademisyenler, yerel tarihçiler.	K5, K6, K13, K15, K17, K20	K17'de, kültürel miras niteliği taşıyan yapılarda görev alacak kişilerin tarihsel bilinç ve sorumluluk duygusuyla donatılması gerektiği vurgulanmıştır.

Görsel 4. (soldan sağa): “Boğazkesen Köprüsü” Afış Tasarımı (a), “Silahtar Ömer Paşa Camii” Afış Tasarımı (b)

Boğazkesen Köprüsü ile ilgili K2 katılımcısı, “İpek yolu üzerinde bulunan önemli bir geçiş noktası olan Tokat/Taşlıçiflik ilçesinde bulunan köprüünün Keltik ve Tabanlıyı birleştirdiği noktada olması sebebiyle önemli bir işlevdedir. (Bağlarbaşı Köprüsü)”, K4 katılımcısı, “Tarihi bir güzergâhta olan Amasya ve Niksar’ı birbirine bağlayan tarihi bir köprüdür”, K5 katılımcısı, “Tokat ili Erbaa ilçesinde Kaleköy yakınlarında Yeşilirmak ve Kelkit Çayının birleştiği Boğazkesen ismiyle bilinen mevki yer almaktadır. Köprüünün bulunduğu alan Roma döneminden itibaren ana yol güzergahında yer alması sebebiyle Roma döneminde köprü yapılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Günümüze kalıntıları ulaşan köprü ise Osmanlı arşivinde yer alan belgelere göre II. Murad döneminde inşa ettirilmiştir. Bahse konu köprüünün table kısmı günümüze ulaşamamıştır. Günümüze ulaşan ayakları ve ayakları üzerinde yer alan kemer kalıntılarında yola çıkarak yapının çok gözlü düz köprüler grubunda olduğunu söyleyebiliriz. Taş ayakların üzerinin eski fotoğraflardan anlaşıldığı kadarıyla tablası ahşap malzemeden yapılmıştır”, K6 katılımcısı, “Erbaa ilçesine bağlı Kaleköy civarında Yeşilirmak ve Kelkit Çayının birleştiği Boğazkesen’de bulunmaktadır. İlk olarak Roma döneminde burada bir köprü inşa edilmiş olabileceğini düşünmekteyim Günümüzdeki köprüünün son hali kaynaklara göre Osmanlı İmparatorluğu döneminde inşa ettirilmiştir. Köprü günümüzde büyük ölçüde harap durumdadır. Sadece taş malzemeden inşa edilen ayakları günümüze kadar ulaşmıştır”, K12 katılımcısı, “Kelkit ile Tozanlı’nın buluştuğu, Amasya ve Niksar arasındaki bağlantıyı sağlayan köprüdür. Bir kısmı Bizans döneminde (ayaklarının yarıya kadar olan kısmının) diğer kısmı ise Selçuklu ve Osmanlı eseridir”, “K13 katılımcısı, “Kelkit ve Tozanlı ırmakları tam bu noktada birleşir ve Yeşilirmak Nehri oluşur”, K15 katılımcısı, “Boğazkesen Köprüsü Kelkit ve Tozanlı ırmaklarının bu noktada birleşir ve Yeşilirmak Nehri’ni oluşturuyor. Köprü için önemli nokta yapımı Bizans, yarıdan sonrası ise Selçuklu döneminde tamamlanmıştır”, K16 katılımcısı, “Boğazkesen Köprüsü Kelkit ve Tozanlı ırmakları tam bu noktada birleşerek Yeşilirmak Nehri’ni oluşturmuşlardır. Köprü ayaklarının yarısı Bizans dönemine, yarıdan sonrası ise Selçuklu eserine ait olduğu anlaşılmaktadır”, K17 katılımcısı, “Çekerek’te birleşen Tozanlı Irmağının Kelkit ırmağı ile birleşerek Yeşilirmak’ı oluşturduğu stratejik noktadır. Antik dönem özellikle Roma savaş yolları geçiş noktası taşıyan oluşturan kavşak durumundadır. Malazgirt sonrası, Danişmentliler başta olmak üzere Talazan köprüsü ile birlikte bölgenin fethi ve kazalarda jeostratejik öneme sahip olup yön değişik stratejik bir öneme sahiptir”, K18 katılımcısı, “Bizans döneminde yapılmıştır. Sonrasında ise Selçuklu döneminde üzerine eklemeye yapılmıştır”, K20 katılımcısı, “Boğazkesen Köprüsü tarihi ulu yolu güzergahı Amasya ve Niksar’ı birbirine bağlayan tarihi taşınmaz kültür varlıkları arasında önemli bir yere sahiptir” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

K2, K4, K12, K17 ve K20 numaralı katılımcılar, Boğazkesen Köprüsü'nün bulunduğu konumun tarihi ve stratejik önemine dikkat çekmişlerdir. K2, köprünün Tokat merkezde yer alan Taşlıçiftlik Mahallesi yakınlarında bulunduğunu, önemli bir geçiş güzergâhı olan İpek Yolu üzerinde yer aldığını ve Kelkit ile Tabanlıyı birleştiren noktada bulunmasının işlevsel değerini vurgulamıştır. K4 ve K20 katılımcıları ise Boğazkesen Köprüsü'nün, Amasya ve Niksar şehirlerini birbirine bağlayan tarihi Ulu Yol üzerinde konumlandığını ve bu sebeple taşınmaz kültür varlıkları arasında önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmişlerdir. K12 ve K17, köprünün Tozanlı ve Kelkit ırmaklarının birleştiği noktada, yani Yeşilirmak'ın doğduğu kavşakta yer aldığını belirtmiştir. K17 ayrıca bu bölgenin Antik Dönem'de Roma savaş yollarının geçtiği stratejik bir geçiş noktası olduğunu ve Malazgirt Zaferi sonrasında özellikle Danişmentliler döneminden itibaren bölgesel hâkimiyet açısından jeopolitik önem taşıdığını ifade etmiştir. K5, K6, K12, K15, K16 ve K18 numaralı katılımcılar, köprünün tarihi katmanlarına ve mimari özelliklerine odaklanmışlardır. K5 ve K6, köprünün Tokat ili Erbaa ilçesi Kaleköy yakınlarında, Yeşilirmak ile Kelkit Çayı'nın birleştiği Boğazkesen mevkiinde yer aldığını ve bu bölgenin Roma döneminden itibaren ana yol güzergâhı üzerinde bulunduğunu ifade etmişlerdir. Her iki katılımcı da köprünün ilk örneğinin Roma dönemine ait olabileceğini belirtmiş; günümüze ulaşan mevcut yapının ise Osmanlı arşiv belgelerine göre II. Murad döneminde inşa edildiğini aktarmışlardır. K5, köprünün özgün halinin çok gözlü düz köprüler grubuna ait olduğunu, taş ayaklarının hâlen ayakta olduğunu ve üst tabla kısmının ahşap malzemedan yapıldığını dile getirmiştir. K6 ise günümüzde köprünün büyük ölçüde harap durumda olduğunu, yalnızca taş ayakların ayakta kaldığını ifade etmiştir. K12, K15, K16 ve K18 numaralı katılımcılar, köprünün tarihsel olarak çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu vurgulamışlardır. Bu katılımcılar, köprünün ayaklarının alt kısmının Bizans dönemine, üst kısmının ise Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait olduğunu; farklı dönemlerde onarım ve eklemelerle bugünkü formunu aldığını belirtmişlerdir. Bu durum, köprünün yalnızca bir döneme ait tekil bir yapı değil, tarih boyunca işlevini sürdürmüş bir ulaşım ve geçiş noktası olduğunu göstermektedir. K13, K15 ve K16 numaralı katılımcılar ise köprünün bulunduğu coğrafi ve doğal çevreye vurgu yapmışlardır. Bu katılımcılar, Kelkit ve Tozanlı ırmaklarının birleşerek Yeşilirmak Nehri'ni oluşturduğu bu noktanın hem doğal hem de kültürel bağlamda önemli olduğunu belirtmişlerdir. Nehrin doğduğu bu birleşme noktası, sadece hidrografik bir özellik değil, aynı zamanda tarihi yolların kavşağında yer alan ve çevresindeki yerleşimlerin oluşumunda etkili bir unsurdur.

Silahdar Ömer Paşa Camisi ile ilgili K1 katılımcısı, “Hiç çivi kullanılmaması ve tarihi olması”, K3 katılımcısı, “Selçuklu mimarisi, çivisiz olması, ahşap oyma”, K4 katılımcısı, “Tavan süslemelerindeki kök boya camiye daha sıcak bir ortam kazandırmakta ve çantı teknolojisi kullanılarak tavanı islam mimarisinin en güzel örneklerinden biridir” şeklinde görüş bildirmişlerdir. K5 katılımcısı, “Tokat ili Erbaa ilçesine bağlı Akçağdi Köyü'nde bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda caminin Silahdar Ömer Paşa tarafından 17. Yüzyılda inşa edildiğini anlamaktayız. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir plana sahip olan caminin etrafında doğu-kuzey-güney yönlerin çevirir şekilde “U” biçiminde bir revak yer almaktadır. Caminin beden duvarları taş malzemedendir. Üst örtü sistemi ise ahşap tavan şeklindedir. Caminin ahşap tavanı üzerinde yer alan kalemleri önemli bir ustalık eseridir” diyerek caminin önemine vurgu yapmıştır. K6 katılımcısı, “Erbaa ilçesine bağlı Akça Köy'de bulunan cami kaynaklara göre Silahdar Ömer Paşa tarafından 17. yüzyılda inşa edilmiştir. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen bir plan şemasına sahip olan cami kesme taş malzeme ile inşa edilmiştir. Caminin güney cephesi haricinde kalan kısımları revakla çevrilidir. Harim mekanının üzeri ahşap tavan ile örtülü olup, tavan üzerinde yer alan kalem işleri yapıyı Anadolu'daki en güzel kalemlerinden biri olarak göstermektedir”, K7 katılımcısı, “Çivisiz ve geçme beton, tahtadan yapılmıştır. Ereğ hamamı: Kadınlar ve erkeklerin bir arada ortak olarak kullandığı çiftahamam diye bilinir”, K9 katılımcısı, “Anadolu İslamiyet tarihinin en eskilerinden ve değerli işlemlere sahip olan bir yerdir. Cami tamamı ile çivisiz tahta işlemlerine sahiptir”, K12 katılımcısı, “Osmanlı döneminde Selçuklu tarzıyla inşa edilmiştir. Hiç çivi kullanılmadan ahşap ve kesme taşla yapılmıştır. 1939-1942 depremlerinden sonra ayakta kalan nadir yerlerden biridir”, K13 katılımcısı, “Çivisiz yapılmıştır”, K15 katılımcısı, “Yapımında hiçbir çivi kullanılmadığı tamamen ahşap geçirme sistemi ile yapıldığı bilinmektedir”, K16 katılımcısı, “Tarihi çivisiz Camii”, K17 katılımcısı, “Bölgemiz başta olmak üzere plan tipi ve bezemesi süslemeleri bakımından sanat tarihi adına farklı İslam mimarisinde önemli yere sahiptir”, K18 katılımcısı, “Çivisiz camidir”, K19 katılımcısı, “Anadolu İslamiyet tarihinin en eskilerinden ve değerli işlemlere sahip olan bir yerdir. Buna benzeyen pek bir yer yoktur ve camii tamamen çivisiz tahta işlemlerine sahiptir”, K20 katılımcısı, “Tavan süslemelerinde kök boya kullanımı, caminin iç kısmının oldukça sıcak bir ortam sunmaktadır. çantı tekniğinin kullanımıyla tavan sistemi çivi kullanılmadan yapılmıştır. Çintekari tekniği ile ahşap oymacılıkla uygulamalar yapılmıştır. Caminin harim kısmına girilen kapısıyla ahşabın taş a uyarlanmış formunu görmekteyiz. Son cemaat yeri ve biçimli revaklarla çevrili ahşap çatı sistemiyle cami çevrelenmiştir. Erkek Hamamı Osmanlı dönemi mimari eserlerindendir” demiştir.

K1, K3, K4, K9, K13, K15, K16, K18, K19 ve K20 numaralı katılımcılar caminin mimari özelliklerine ve özellikle hiçbir çivi kullanılmadan inşa edilmesine vurgu yapmışlardır. Bu katılımcılar, caminin tamamen ahşap geçme sistemiyle yapılmış olması ve geleneksel çantı tekniğinin uygulanması sayesinde yapının özgünlüğünü koruduğunu ifade etmişlerdir. K3 ve K4 katılımcıları ayrıca Selçuklu mimarisine özgü unsurların, ahşap oyma işçiliğinin ve kök boya süslemelerinin camiye sıcak bir atmosfer kattığını belirtmiş; K20 ise bu detaylara ek olarak çini (çintekari) ve ahşap oymacılık tekniklerinin uygulandığını ifade etmiştir. K5, K6 ve K12 katılımcıları, caminin tarihi arka planına

ve yapısal özelliklerine dair detaylı bilgiler paylaşmıştır. Bu katılımcılar, caminin Tokat ili Erbaa ilçesine bağlı Akçafidi Köyü'nde yer aldığını ve Silahtar Ömer Paşa tarafından 17. yüzyılda inşa edildiğini belirtmişlerdir. Caminin kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen plan şemasına sahip olduğu, beden duvarlarının kesme taş malzeme ile inşa edildiği ve üzerinin ahşap tavanla örtüldüğü vurgulanmıştır. K5 ve K6, ahşap tavan üzerinde yer alan kalem işi süslemeleri önemli bir sanat eseri olarak değerlendirmiştir. K12 ise caminin 1939-1942 depremlerinden sonra ayakta kalan nadir yapılardan biri olduğuna dikkat çekmiştir. K7 ve K20 katılımcıları, caminin mimari bağlamda çevresindeki yapılarla ilişkisine ve işlevsel özelliklerine değinmiştir. K7, caminin çivisiz, geçme sistemle ve tahta malzeme ile yapıldığını belirterek aynı yerleşkede bulunan Ereğ Hamamı'nın Osmanlı dönemi çiftahamam geleneği içinde kadın ve erkeklerin ortak kullandığı bir yapı olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde K20 de erkek hamamının Osmanlı dönemine ait mimari bir unsur olduğunu dile getirmiştir. K17 katılımcısı ise caminin sadece mimari ya da estetik özellikleriyle değil, aynı zamanda sanat tarihi açısından taşıdığı değerle öne çıktığını belirtmiştir. Plan tipi, bezeme ve süsleme unsurlarının farklı İslam mimarisi örnekleriyle kıyaslandığında özgün bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca caminin korunmasına yönelik sosyal sorumluluk bilincinin önemine dikkat çekmiş ve bu yapının geleceğe aktarılması sürecinde görev alacak kişilerin gerekli hassasiyete sahip olması gerektiğini ifade etmiştir.

Hazırlanan afiş tasarımlarında yapıların hem fiziksel görünümünü hem de tarihsel bağlamı öne çıkarılmıştır. Boğazkesen Köprüsü (Görsel 4a), zemine oturtulmuş dört ayağı ve düzgün kesilmiş dikdörtgen taş yapısıyla dikkat çeken sağlam bir mimariye sahiptir (Erbaa Belediyesi, t.y.). Afiş tasarımında, köprü'nün yapısal formuna uygunluk gözetilerek güncel hali yansıtılmış; çalılıklar ile Kelkit ve Tozanlı ırmaklarının birleşerek Yeşilırmak'ı oluşturduğu bu doğal çevre de kompozisyona dahil edilmiştir. Ayrıca köprüye dair kısa bilgilendirme metni ile mimari özelliklerine ilişkin unsurlar da afişte yer almaktadır. Silahtar Ömer Paşa Camii'nin afiş tasarımında (Görsel 4b), cami içerisindeki desenlere, dış cephe görünümüne, cami kapısına, minberine ve krokisine yer verilerek kısa tarihinine değinilmiştir.

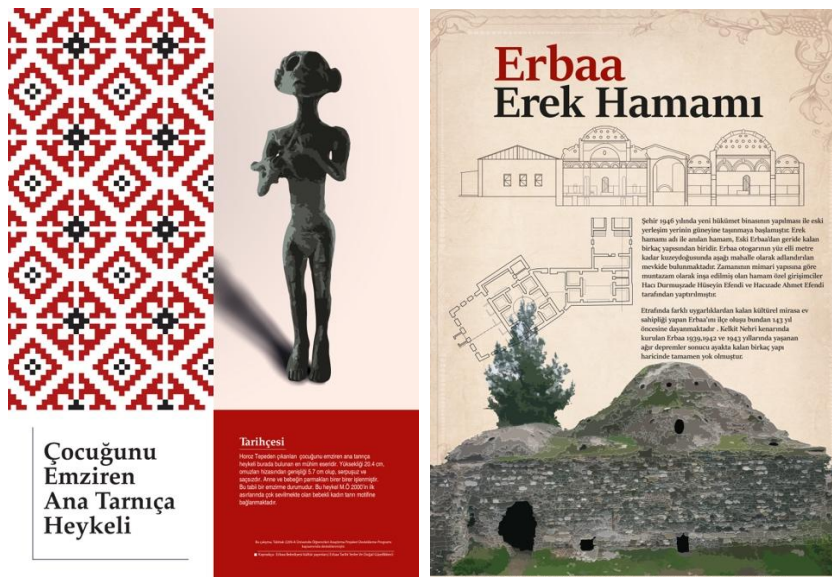
Görsel 5. (soldan sağa): “Sistrum” Afiş Tasarımı (a), “Erbaa Yer Köprü” Afiş Tasarımı (b)

Sistrum ile ilgili K2 katılımcısı, “*Hatti ve Hitit kültürünün önemli ayin çalgılarından*”, K5 katılımcısı, “*Bildiğim kadarıyla Roma döneminde törenlerde kullanılan bir vurmali bir çalgıdır*”, K6 katılımcısı, “*Sistrum Çalgısı; Antik Mısır/Roma döneminde kullanılan çalgı diye hatırlıyorum*”, K7 katılımcısı, “*İlk çalgı aleti*”, K8 Katılımcısı, “*Sistrum, antik çağa ait bir cenaze enstrümanıdır*”, K9 katılımcısı, “*Sistrum çalgısı, cenazelerde çaldığı bilinen bir enstrümanıdır*”, K12 katılımcısı, “*Anadolu'daki ilk müzik aleti. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir*”, K14 katılımcısı, “*Sisturn çalgısı, M.Ö. 2000'li yıllara ait olduğu biliniyor. Antik çağlarda cenaze enstrümanı olarak kullanıldığı bilinmekte*”, K15 katılımcısı, “*Cenaze törenlerinde kullanılan ilk müzik aletidir ve Horoztepe kazılarında çıkarılmıştır ve ilk müzik aleti olarak tanımlanır*”, K16 katılımcısı, “*İlk müzik aleti "Sistrum" cenazelerde kullanılmıştır*”, K17 katılımcısı, “*Antik Çağa ait halk çalgısı olması önem arz eder. Pr. Dr. Hititolog Tahsin Özgüç hocanın Erbaa Horoztepe Nekropol alanında kurtarma kazısında çıkan güneş kursları çocuğunu emziren kadın vb. eserlerle bulunmuştur. Döneminde bu arkeolojik buluntular günümüzdeki Göbeklitepe buluntularına benzer etki oluşturup arkeoloji biliminin yeniden sistematize edilmesini sağlamıştır. Başta çocuğunu emziren kadın figürü üzere bu eserler Türkiye'nin en önemli müzesi olan Ankara Medeniyetler Müzesi'nin en seçkin koleksiyonunu oluşturmaktadır*”, K18 katılımcısı, “*İlk müzik aleti*”, K19 katılımcısı, “*Sistrum çalgısı, çocuğunu emziren kadın heykeli Tepeşehir'de bulunan Horoz Tepe'de bulunmuştur*”, K20 katılımcısı, “*Hatti uygarlıklarındaki insanların cenaze törenlerinde kullanılan bir müzik aletidir*” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

K2, K12, K14, K15, K17, K19 ve K20 numaralı katılımcılar Sistrum çalgısının Anadolu'da özellikle Hatti ve Hitit kültürlerinde, cenaze ritüellerinde kullanılmış tören müzik aleti olduğunu ifade etmişlerdir. K2, bu çalgının Hatti ve Hitit ayinlerinde önemli bir yer tuttuğunu belirtirken; K20, bu müzik aletinin Hatti uygarlığındaki cenaze törenlerinde kullanıldığını vurgulamıştır. K12, Sistrum'un Anadolu'daki ilk müzik aleti olarak kabul edildiğini ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilendiğini belirtmiş; K14 ise çalgının M.Ö. 2000'li yıllara tarihlendiğini ve cenaze enstrümanı olarak kullanıldığını aktarmıştır. K15, çalgının özellikle Horoztepe kazılarında ortaya çıkarıldığını ve Anadolu'da bulunan ilk müzik aleti olarak nitelendirildiğini ifade etmiştir. K19 da benzer şekilde, *çocuğunu*

emziren kadın heykeliyle birlikte Horoztepe’de bulunduğunu belirtmiştir. K17 ise Sistrum’un Prof. Dr. Tahsin Özgüç’ün Erbaa Horoztepe Nekropolü’ndeki kazılarında ortaya çıktığını, söz konusu buluntular arasında güneş kursları ve emziren kadın figürü gibi sembolik eserlerin de yer aldığını, bu bulguların arkeoloji disiplinine Göbeklitepe etkisi yarattığını ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nin seçkin koleksiyonları arasında olduğunu vurgulamıştır. K5, K6 ve K8 numaralı katılımcılar Sistrum’un Roma ve Antik Mısır dönemlerindeki kullanımlarına atıf yapmışlardır. K5, bu çalgının Roma döneminde törenlerde kullanıldığını ve vurmali bir çalgı olduğunu ifade etmiş; K6 ise Antik Mısır ve Roma dönemlerinde kullanıldığını hatırladığını belirtmiştir. K8, Sistrum’un Antik Çağ’a ait bir cenaze enstrümanı olduğunu dile getirmiştir. Bu ifadeler, Sistrum’un sadece Anadolu’ya özgü değil, aynı zamanda çok kültürlü ve dönemler arası bir kullanım geçmişine sahip olduğunu göstermektedir. K7, K12, K15, K16 ve K18 numaralı katılımcılar ise Sistrum’u genel olarak Anadolu’daki ilk müzik aleti olarak değerlendirmiştir. Bu katılımcılar, enstrümanın tarihî önemine ve ritüel işlevine vurgu yaparken, özellikle cenazelerde kullanılması yönüyle tören müziği bağlamını öne çıkarmışlardır. K16, Sistrum’un cenazelerde kullanılan ilk müzik aleti olduğunu ifade ederken; K18 ise yalnızca “ilk müzik aleti” ifadesiyle yapının tarihî önceliğine işaret etmiştir.

Katılımcıların ifadeleri, Sistrum’un dijital illüstrasyon sürecinde hem arkeolojik özgünlük hem de sembolik derinlik açısından dikkatle ele alınması gereken bir unsur olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Katılımcıların Sistrum’a dair tarihî ve kültürel değerlendirmeleri, illüstrasyon sürecinde yalnızca biçimsel doğruluğu değil; aynı zamanda eserin simgesel ve ritüel değerlerini de görsel dile yansıtmayı gerekli kılmıştır. Hazırlanan afiş tasarımlarında, sadece görsellik değil; eserlerin işlevsel, sembolik ve tarihî özellikleri de ön planda tutulmuştur. Sistrum afiş tasarımında (Görsel 5a), çalgının genel görünümüne ek olarak figüratif detaylara yer verilmiş; hayvan motifleri ve geometrik öğeler özenle işlenmiştir. Anadolu insanının, özellikle bir idiofon olan Sistrum’un yapımı için uzun zaman ve emek harcaması, bu çalgının gündelik yaşamda ve inanç ritüellerinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu tür çalgıların, büyük olasılıkla tapınma ya da avla ilgili törenlerde kullanıldığı, dolayısıyla müziğin yaşamı düzenleyici bir araç olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Sistrum ise metal bir çerçeveye yerleştirilmiş halkaların hareketiyle ses üreten erken dönem vurmali çalgılar arasında yer almaktadır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022: 23). Bu bağlamda, illüstrasyon kültürel müzik tarihi ile görsel sanat arasında bağ kuran önemli bir ifade biçimine dönüşmüştür. Yer Köprü afiş tasarımı (Görsel 5b), yapının sade fakat etkileyici mimarisini ön plana çıkarırken, tarihî derinliğine de vurgu yapmaktadır. “Yer köprü, Pınarbeyli köyünün (Manasköy) mezarında tarihi İpekyolu üzerinde bulunmaktadır. Bizanslılar zamanında yapılan köprü, dar bir geçitte olup geçidin her iki tarafıyla aynı seviyede olduğu için Yer Köprü adını almıştır. Köprü tek kemerlidir. Köprü’nün kuzeye bakan tarafındaki kemerin en üst taşında bir haç işareti bulunmaktadır” (Erbaa Belediyesi, y.y.: 33). “Defineciler bu işareti, bir define işareti sanıp, ayaklardan birini tahrip etmişlerdir. Köprü köylüler tarafından onarılmıştır. Ayrıca köyün İnkaya mevkiinde karşılıklı iki kayaya işlenmiş, saz çalan bir erkek ile çulha dokuyan kadın figürleri de bulunmaktadır. Bölgede Roma döneminden kalma Roma yolları üzerinde yer alan mil taşı bulunduğu kaynaklarda yer almaktadır” (Aytaç & Karabela, 2016, 79).

Görsel 6. (soldan sağa): “Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli” Afiş Tasarımı (a), “Erbaa Erek Hamamı” Afiş Tasarımı (b)

Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli ile ilgili K15 Katılımcısı, “Çocuğunu Emziren Kadın (Ana Heykeli) Erbaa Horoztepe kazılarında çıkarılan, madenin bir figür olarak kullanıldığı ilk esere denilebilir. Kadın ve anneliğin kutsaliyetine atıf yapılabilecek bir eserdir. MÖ 2300 yıllarına tarihlidir”, K16 Katılımcısı, “Çocuğunu Emziren Kadın (Ana Heykeli) Horoztepe’den arkeolojik kazılar sırasında bulunmuştur. MÖ 2400 yıllarına aittir”, K17 Katılımcısı, “...Başta çocuğunu emziren kadın figürü üzere bu eserler Türkiye’nin en önemli müzesi olan Ankara Medeniyetler Müzesi’nin en seçkin koleksiyonunu oluşturmaktadır”, K18 Katılımcısı, “Çocuğunu emziren kadın-

Anne heykel (M.Ö. 2400) 'lere ait", K19 Katılımcısı, "Çocuğunu emziren kadın heykeli Tepeşehir'de bulunan Horoz Tepe'de bulunmuştur" şeklinde görüş bildirmiştir.

K15, K16, K17, K18 ve K19 numaralı katılımcılar, Çocuğunu Emziren Kadın Heykelinin arkeolojik, kültürel ve sembolik değerine dikkat çekmişlerdir. K15 ve K16 numaralı katılımcılar, söz konusu figürün Tokat ili Erbaa ilçesi sınırlarında yer alan Horoztepe nekropol alanında yürütülen arkeolojik kazılarda ortaya çıkarıldığını ve M.Ö. 2300–2400 yıllarına tarihlendiğini belirtmişlerdir. K15, bu eserin madenden yapılmış ilk figüratif örneklerden biri olduğunu ifade etmiş ve figürde kadınlık ve annelik temasına yönelik bir kutsiyet atfının görüldüğünü vurgulamıştır. Benzer şekilde, K16 da heykelin Horoztepe kazıları sırasında bulunduğunu ve Bronz Çağı'na tarihlendiğini dile getirmiştir. K17 numaralı katılımcı, heykelin yalnızca arkeolojik değil, aynı zamanda müzecilik ve kültürel miras açısından da önemli olduğunu vurgulamış; bu figürün başta geldiği eserlerin, Ankara'daki Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin en seçkin koleksiyonları arasında yer aldığını ifade etmiştir. Bu yorum, heykelin sadece bir arkeolojik buluntu değil, aynı zamanda ulusal ölçekte kültürel temsiliyet taşıyan bir eser olduğunu göstermektedir. K18, heykelin tarihini "M.Ö. 2400'ler" olarak belirtmiş ve doğrudan adını kullanarak tanımlamıştır. K19 ise figürün Horoztepe kazı alanında, Tepeşehir mevkiinde bulunduğunu ifade etmiş; böylece buluntu yerinin daha yerel ve detaylı konumunu ortaya koymuştur.

Erbaa Erek Hamamı ile ilgili K5 Katılımcısı, *"Kesin inşa tarihini bilmediğimiz Erek Hamamı, kaynaklara göre Hacı Durmuşzade Hüseyin Efendi ve Hacızade Ahmet Efendi tarafından inşa ettirilmiştir. Bahse konu hamam, kadınlar ve erkekler Bölümlerinden oluşan hamam Osmanlı dönemi çifte hamam tipinin klasik bir örneğidir. Her iki bölüm soyunmalık, soğukluk ve sıcaklık bölümlerinden ibarettir. Fakat kadınlar bölümünün soyunmalık kısmı yıkılarak bahçeye dönüştürülmüş, erkekler bölümünün soyunmalık kısmı üzerine ise ev yapılmıştır", K6 Katılımcısı, "Kaynaklara göre Hacı Durmuşzade Hüseyin Efendi ve Hacızade Ahmet Efendi tarafından inşa ettirilen hamam, kadınlar ve erkekler bölümünden oluşmaktadır. Çifte hamam tipinde yapılan hamamın kadınlar bölümünün soyunmalık kısmı yıkılmış, erkekler bölümünün soyunmalık kısmının üzerine de ev inşa edilmiştir", K7 Katılımcısı, "Kadınlar ve erkeklerin bir arada ortak olarak kullandığı çiftehamam diye bilinir", K8 Katılımcısı, "Osmanlı dönemine ait olan Erkek hamamı bilgilerin doğrultusunda söyleyebilirim çift yani ikili hamamdır", K13 Katılımcısı, "Barok mimarisidir", K17 Katılımcısı, "Osmanlı son dönem barok sanat üslubunda inşa edilmiş Anadolu'daki (ikiz) hamam olmasıdır", K18 Katılımcısı, "Osmanlı döneminden kalma tarihi eser", K20 Katılımcısı, "Osmanlı dönemi mimari eserlerindendir" şeklinde görüş bildirmiştir.*

K5, K6, K7, K8, K13, K17, K18 ve K20 numaralı katılımcılar, Erbaa Erek Hamamını tarihsel arka planı, mimari özellikleri ve günümüzdeki durumu bağlamında değerlendirmişlerdir. K5 ve K6 numaralı katılımcılar, hamamın Hacı Durmuşzade Hüseyin Efendi ve Hacızade Ahmet Efendi tarafından inşa ettirildiğini ifade ederek, yapının tarihçesine dair önemli bilgiler sunmuştur. Her iki katılımcı da hamamın, kadınlar ve erkekler için ayrı bölümlerden oluşan bir çifte hamam olarak tasarlandığını ve bu bölümlerde soyunmalık, soğukluk ve sıcaklık kısımlarının bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca, yapının bugünkü durumu hakkında da bilgi vererek; kadınlar bölümünün soyunmalık kısmının yıkılarak bahçeye dönüştürüldüğünü, erkekler bölümünün soyunmalık kısmı üzerine ise sonradan bir ev inşa edildiğini aktarmışlardır. K7 ve K8 numaralı katılımcılar da hamamın çifte hamam niteliğini vurgulamışlardır. K7, halk arasında yapının kadın ve erkeklerin bir arada kullandığı bir hamam olarak bilindiğini dile getirmiştir. K8 ise, yapı hakkında edindiği bilgilere dayanarak bunun Osmanlı dönemine ait, "çift yani ikili hamam" olduğunu ifade etmiştir. Hamamın mimari üslubuna ilişkin değerlendirmelerde bulunan K13 ve K17 numaralı katılımcılar, yapının barok mimari özellikler taşıdığını ifade etmişlerdir. K13 doğrudan "barok mimarisi" tanımını yaparken, K17 bu mimari üslubun Osmanlı'nın son döneminde Anadolu'da inşa edilen ikiz hamamlar bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu durum, yapının sadece işlevsel değil, aynı zamanda sanatsal değer de taşıdığını göstermektedir. K18 ve K20 numaralı katılımcılar ise daha genel bir çerçevede, Erek Hamamı'nı Osmanlı döneminden kalma bir tarihî eser ve Osmanlı mimari mirasının bir parçası olarak tanımlamışlardır.

Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli'ne ilişkin afiş tasarımı, dönemin sosyal yapısını ve inanç sistemini yansıtan güçlü bir ikonografi oluşturulmuştur. "Kadının toplumdaki yüksek konumu tanrıçaya en yüce varlık olarak tapınılmasının nedenini oluşturmuş ve ana tanrıça inancını (kült) beraberinde getirmiştir" (Onur Erman, 2019: 148). "Günümüzde Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen ve müzenin en değerli parçalarından biri olan "Bebeğini Emziren Ana" heykelciği Erbaa ilçe merkezi sınırlarında bulunan Horoztepe'de yapılan arkeolojik kazılar sırasında bulunmuştur" (Durupınar, 2022: 17). "Bebeğini Emziren Ana Tanrıça heykelciği o devir için ilginç özellikler taşımaktadır. Batı ve İç Anadolu'da eşine rastlanmayan bu heykel şimdilik Anadolu'nun en eski heykellerini temsil etmektedir" (Erbaa Belediyesi, y.y.: 13). 1950'li yıllarda yapılan kazılarda ortaya çıkarılan "Emziren Ana Tanrıça" heykelciği, M.Ö. 2250'lere tarihlenmekte ve Hattilerin sosyal yaşamına dair önemli ipuçları sunduğu ifade edilmektedir. Uzmanlara göre, bakır gibi yumuşak bir madenden döküm tekniğiyle yapılmış olan bu süslemesiz eser, dönemin annelik ve bereket anlayışını sembolize etmektedir (Yeşil Niksar, 2023). "Bugün Erek Hamamı adı ile anılan hamam (Görsel 6b), Eski Erbaa'dan geride kalan birkaç yapıdan biridir. Erbaa Otogarının yüz elli metre kadar kuzeydoğusunda aşağı mahalle olarak adlandırılan mevkide bulunmaktadır. Zamanının mimari yapısına göre muntazam olarak inşa edilmiş olan hamam özel girişimciler Hacı Durmuşzade Hüseyin Efendi ve Hacızade Ahmet

Efendi tarafından yaptırılmıştır” (Erbaa Belediyesi, t.y.:37). Bebeğini Emziren Ana Tanrıça heykelinin (Görsel 6a), afiş tasarımı, Erbaa Kent Müzesi’nde yer alan yöreye özgü motiflerden yararlanılarak kurgulanmıştır. Tasarım sürecinde, Erbaa’da bulunan ve araştırma kapsamında ele alınan diğer eserlerle bütünlük oluşturulması gözetilmiştir. Afiş tasarımında eserin boyutları ve özellikleri de yer almaktadır. Erbaa Ereğ Hamamı afiş tasarımında ise hamamın krokilerine ve dış görüşüne yer verilmiştir; hamama dair bilgilendirme yazısı eklenmiştir.

Görsel 7. (soldan sağa): “Erbaa Kent Müzesi” Afiş Tasarımı (a), “Emeria Kaya Mezarı” Afiş Tasarımı (b)

Emeria Kaya Mezarı ile ilgili K4 Katılımcısı, “Pontus döneminde yapılan rahip mezarlığıdır, kayaya oyularak yapılmıştır”, K5 Katılımcısı, “Sadece Erbaa civarında Pontus dönemine ait kaya mezarı olarak biliyorum. Başkaca bilgiye sahip değilim”, K12 Katılımcısı, “Emeri Kalesi olarak bilinir. Doğapınar köyünde yer alır. Kalenin Helenistik çağda bir yerleşim yeri olduğu bilinmektedir”, K20 Katılımcısı, “Emeria Kaya Mezarları Pontus döneminde yapılan rahip mezarlığıdır. Kaya oyularak yapılmıştır. Emeri’nin Pontus döneminde Tapınak şehri olarak kullanıldığı tarihsel kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır” şeklinde görüş bildirmiştir. 4, K5, K12 ve K20 numaralı katılımcılar, Emeria Kaya Mezarına ilişkin bilgilerini aktarmış; yapının tarihî, mimarî ve işlevsel boyutlarına dair çeşitli değerlendirmelerde bulunmuşlardır. K4 ve K20 numaralı katılımcılar, yapının Pontus dönemine ait olduğunu belirtmiş ve mezarın rahiplere ait bir kaya mezarı olduğunu vurgulamışlardır. Her iki katılımcı da mezarın, kayaya oyularak yapıldığını ifade etmiş; K20 ayrıca, Emeri’nin Pontus döneminde bir tapınak şehri olarak kullanıldığını ve bu bilginin tarihî kaynaklarda yer aldığını söylemiştir. Bu görüşler, Emeria Kaya Mezarı’nın yalnızca bir defin yeri değil, aynı zamanda dinsel/kült ritüellerin gerçekleştirildiği bir alan olduğuna işaret etmektedir. K5 numaralı katılımcı, söz konusu yapının Erbaa çevresinde Pontus dönemine ait bilinen tek kaya mezarı olduğunu belirterek, bu alanın yerel ölçekteki tarihsel önemine dikkat çekmiştir. Ancak bilgi eksikliği nedeniyle detaylara girmemiştir. K12 numaralı katılımcı ise mezarı, “Emeri Kalesi” olarak tanımlamış; mezarın Doğapınar köyünde yer aldığını ve bu bölgenin Helenistik çağda bir yerleşim yeri olarak kullanıldığını ifade etmiştir. Bu bilgi, bölgenin yalnızca mezarlık alanı değil, aynı zamanda sürekli bir yerleşim yeri olduğunu da ortaya koymaktadır. Kalenin savunma ve yerleşim işlevine ek olarak dinsel/ritüel amaçlı kullanımlara da hizmet etmiş olabileceği düşünülmektedir.

Erbaa Kent Müzesi afişinde, ilçenin sosyal hafızasını temsil eden objelere ve eserlere yer verilmiştir. “Yeni yerleşimde Erbaa’nın Hükümet Konağı olarak 1946 yılında inşa edilen bina bugün şehir meydanında Erbaa Kent Müzesi olarak misafirlerini ağırlamaktadır. Müze, Erbaa’nın tarihsel derinliğini ve sosyal zenginliğini gelecek nesillere aktarmak amacı ile her türlü görsel materyali bünyesinde bulundurmaktadır” (Erbaa Belediyesi, t.y.:41). Erbaa Kent Müzesi’nde, yok olmaya yüz tutmuş geleneksel mesleklerin tanıtıldığı bölümler yer almaktadır. Bu meslekler, her biri ayrı odalarda sergilenmekte olup, odalar mesleklerle özgü şekilde düzenlenmiştir. Müzede ayrıca, halkın bağışladığı çeşitli eşyalar, eserler ve tarihi fotoğraflar da bulunmaktadır (Vikipedi, n.d.). Müze içerisinde semerci, çarkçı, kunduracı gibi mesleklerin zanaatkarları ve bu zanaatkarların ürettikleri orijinal malzemeleri ile canlandırdığı salonlar mevcuttur. Afiş tasarımında yer alan sistrum, Bebeğini Emziren Ana Tanrıça heykeli, geyik heykelleri, iğneler, Tokat yazma kalıpları ve Erbaa sinemasına ait eserlerin yanı sıra, tuğlacılık ve tütüncülük gibi ilçeye özgü diğer eserler de müze içerisinde sergilenmektedir. Bahse konu eserlerin yanı sıra, müze bünyesinde birçok farklı eser daha bulunmaktadır; ancak çalışma kapsamında, özellikle Erbaa’yı doğrudan temsil eden eserlere yer verilmiştir.

“Bağpınar köyünde yer alan Kaya Mezarı, Emeri Kalesi diye bilinen köyün üst (kuzeydoğu) tarafında tabii bir kaya silsesi halindedir. Kalenin köye bakan tarafında başlangıç noktasında Amasya’da kral mezarlarına benzer bir mezardır” (Erbaa Belediyesi, t.y.). Emeria Kaya Mezarı afiş tasarımında, mezarın kayaya oyulmuş mimarisi,

konumu ve simgesel yapısı ön plana çıkarılmış; doğal dokuya uyumlu renk paleti kullanılarak yapının tarihsel gizemi ve arkeolojik değeri vurgulanmıştır.

SONUÇ

Katılımcı görüşlerinin detaylı incelenmesi sonucunda, Erbaa'ya ait kültürel miras unsurlarının hem tarihsel derinlikleri hem de mimari ve sembolik özellikleriyle güçlü birer kimlik taşıyıcısı olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Araştırmada yalnızca doküman incelemesi yapılmamış, aynı zamanda alan uzmanlarıyla nitel görüşmeler gerçekleştirilmiş ve katılımcılardan elde edilen özgün ifadelerle bulgular desteklenmiştir.

Silahtar Ömer Paşa Camii için birçok katılımcı, yapının mimari özgünlüğünü vurgulamıştır. K1, “Hiç çivi kullanılmaması ve tarihi olması”, K3, “Selçuklu mimarisi, çivisiz olması, ahşap oyma”, K4, “Tavan süslemelerindeki kök boya camiye daha sıcak bir ortam kazandırmakta ve çantı teknolojisi kullanılarak tavanı İslam mimarisinin en güzel örneklerinden biridir”, K5, “Ahşap tavanı üzerindeki kalemşileri önemli bir ustalık eseridir”, K20, “Tavan süslemelerinde kök boya kullanımı, caminin iç kısmının oldukça sıcak bir ortam sunmaktadır. Çantı tekniğinin kullanımıyla tavan sistemi çivi kullanılmadan yapılmıştır” ifadeleriyle caminin yapısal özgünlüğünü ve estetik değerini ortaya koymuştur. Boğazkesen Köprüsü, tarihi katmanları ve stratejik konumuyla katılımcıların dikkatini çekmiştir. K2, “İpek yolu üzerinde bulunan önemli bir geçiş noktası olan Tokat/Taşlıçiftlik ilçesinde bulunan köprünün Keltik ve Tabanlıyı birleştirdiği noktada olması sebebiyle önemli bir işlevdedir”, K5, “Köprünün bulunduğu alan Roma döneminden itibaren ana yol güzergâhında yer alması sebebiyle Roma döneminde köprü yapılmış olması kuvvetle muhtemeldir... çok gözlü düz köprüler grubunda olduğunu söyleyebiliriz”, K17, “Çekerek'te birleşen Tozanlı Irmağının Kelkit ırmağı ile birleşerek Yeşilirmak'ı oluşturduğu stratejik noktadır... Antik dönem özellikle Roma savaş yolları geçiş noktası taşıyıcı oluşturan kavşak durumundadır” sözleri, köprünün hem tarihsel önemini hem de korunma gerekliliğini vurgulamaktadır. Erek Hamamı, fiziksel olarak zarar görmüş olmakla birlikte tarihi mimariyi temsil eden yapılar arasında değerlendirilmiştir. K5, “Kesin inşa tarihini bilmediğimiz Erek Hamamı... Osmanlı dönemi çifte hamam tipinin klasik bir örneğidir... kadınlar bölümünün soyunmalık kısmı yıkılarak bahçeye dönüştürülmüş, erkekler bölümünün soyunmalık kısmı üzerine ise ev yapılmıştır”, K7, “Kadınlar ve erkeklerin bir arada ortak olarak kullandığı çiftehamam diye bilinir” ifadeleriyle, yapının geçmişteki işlevselliğine dikkat çekilmiştir. Sistrum, bölgenin ritüel ve müzik kültürü açısından önemli bir arkeolojik buluntusu olarak öne çıkmıştır. K12, “Anadolu'daki ilk müzik aleti. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir”, K15, “Cenaze törenlerinde kullanılan ilk müzik aletidir ve Horoztepe kazılarında çıkarılmıştır”, K17, “Bu eserler... günümüzdeki Göbeklitepe buluntularına benzer etki oluşturup arkeoloji biliminin yeniden sistematize edilmesini sağlamıştır” diyerek, objenin simgesel ve bilimsel değerine vurgu yapmıştır. Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli, annelik, bereket ve kadının kutsallığı temalarıyla kültürel hafızada güçlü bir yere sahiptir. K15, “Kadın ve anneliğin kutsaliyetine atıf yapılabilecek bir eserdir. MÖ 2300 yıllarına tarihlidir”, K17, “Başta çocuğunu emziren kadın figürü üzere bu eserler Türkiye'nin en önemli müzesi olan Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin en seçkin koleksiyonunu oluşturmaktadır”, K19, “Çocuğunu emziren kadın heykeli Tepeşehir'de bulunan Horoz Tepe'de bulunmuştur” diyerek figürün hem yerel hem de ulusal ölçekte taşıdığı değeri vurgulamışlardır. Emeria Kaya Mezarı, mimari formu ve arkeolojik önemiyle öne çıkmaktadır. K17'nin ifadesiyle, “Helenistik döneme ait bu kaya mezarı, bölgede bulunan en eski ve karakteristik mezar tiplerinden biridir ve özgünlüğünü korumuştur” değerlendirmesi, yapının belgelenme gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kısaca; Silahtar Ömer Paşa Camii, çivisiz ahşap yapısı, kalem işi süslemeleri ve özgün mimarisiyle katılımcılar tarafından en çok öne çıkarılan ve korunmuş yapı olarak değerlendirilmiştir. Boğazkesen Köprüsü ise çok katmanlı yapısı, Roma'dan Osmanlı'ya uzanan tarihsel bağlamı ve günümüzdeki yıpranmış durumu nedeniyle hem arkeolojik hem de belgeleme açısından ön plana çıkmıştır. Sistrum ve Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli gibi Horoztepe buluntuları, yalnızca bölgenin değil Anadolu'nun kültürel belleğinde kadın, doğum, müzik ve ritüel gibi temaları temsil eden simgeler olarak değerlendirilmiş; özellikle dijital illüstrasyon süreçlerinde sembolik anlatımlarla desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Erek Hamamı ve Emeria Kaya Mezarı ise fiziki olarak büyük oranda zarar görmüş ancak tarihi ve estetik değerleri bakımından dijital belgelenmeye en çok ihtiyaç duyan yapılar arasında yer almıştır. Katılımcıların ortak görüşü, bu kültürel miras öğelerinin dijital illüstrasyon tekniğiyle yeniden görünür kılınmasının hem geleceğe aktarım hem de toplumsal farkındalık açısından önemli bir adım olacağı yönündedir. Bu bağlamda çalışma, sadece belgelenme işleviyle değil, aynı zamanda kültürel kimliğin görsel olarak yeniden inşasına katkı sunan bir yöntem olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, tarihi eserlerin dijital illüstrasyonlarla görselleştirilmesi, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması, kültürel farkındalığın oluşturulması açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu çalışma kapsamında hazırlanan afişler hem eğitim alanında hem de genel kamuoyunda tarih ve kültür bilincinin artırılmasına hizmet eden etkili görsel materyaller olarak öne çıkma potansiyeline sahiptir. Çalışma aynı zamanda turizmi teşvik etmeyi de amaçlamaktadır; hazırlanan illüstrasyonlar ve afişler, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekerek Erbaa'nın kültürel değerlerinin tanıtımına önemli katkılar sağlayabilir. Ayrıca, broşür tasarımları ve fiziki mekânda eserlerin yanında yer alan bilgilendirme panolarında afişlerin sergilenmesiyle, kültürel mirasın daha geniş kitlelere ulaşması desteklenmektedir. Dijital belgeleme süreci sayesinde tarihi eserlerin ayrıntılı biçimde kayıt altına alınması,

restorasyon ve koruma çalışmalarına kaynak oluşturma açısından da önem taşımaktadır. Taş ve ağaç gibi doğal malzemelerden oluşan eserlerin malzeme özellikleri gereği zamanla yıpranması ve deprem gibi doğal afetler nedeniyle yok olma riskleri göz önüne alındığında, bu yapıların gelecek kuşaklara aktarılması zorunluluk haline gelmektedir. Bu bağlamda, yalnızca fotoğraf tekniğiyle belgelenmenin ötesinde, vektörel illüstrasyonların da oluşturulmasıyla kalıcı ve çeşitlendirilmiş bir görsel envanter oluşturulmuştur. Çalışma, kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği açısından önemli olduğu gibi, aynı zamanda Avrupa Birliği'nin sürdürülebilirlik alanındaki katkıları kapsamında da değerlidir. Tasarlanan afişlerin sosyal yaşama entegre edilmesi, toplumun tarihi mirasa yönelik farkındalığını artırmakta ve kültürel değerlerin korunması için bilinç oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Günümüz dijital dünyasında, bu görsellerin sosyal medya ve internet platformlarında yaygınlaşması, tarihi eserlerin korunması ve tanıtımı sürecini güçlendiren etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Özetle, tarihi eserlerin illüstrasyon tekniğiyle görselleştirilip afiş formatında sunulması, kültürel mirasın korunması, tanıtılması ve gelecek kuşaklara aktarılması yönündeki hedeflere önemli katkılar sağlamaktadır.

İleriki çalışmalarda, dijital illüstrasyonların yanı sıra 3D modelleme, artırılmış ve sanal gerçeklik gibi yeni teknolojilerin tarihi eserlerin belgelenmesi ve tanıtımındaki etkileri incelenebilir; görsel materyallerin hedef kitle üzerindeki algısı ve kültürel farkındalığa katkısı kullanıcı deneyimi analizleriyle değerlendirilebilir. Ayrıca, dijital görsellerin sürdürülebilir turizme olan etkileri, restorasyon ve koruma süreçlerine entegrasyonu, toplumsal katılımı artırmaya yönelik eğitim programlarındaki kullanımı ile uluslararası karşılaştırmalı çalışmalar kapsamında farklı kültürel bağlamlardaki uygulanabilirlikleri ele alınabilir. Böylece, kültürel mirasın korunması ve tanıtımında dijital teknolojilerin çok yönlü potansiyeli daha kapsamlı biçimde ortaya konabilir.

KAYNAKÇA

- Akça, S. (2017). Kültürel Miras Yönetimi; İstanbul Tarihi Yarımada Örneği Değerlendirme ve Öneriler. *İdealkent*, 8(22), 577-596.
- Atan, U. (2013). Grafik İllüstrasyon Olarak Minyatür. *Akdeniz Sanat*, 6(11), 23-33.
- Aydın, B. (2021). Poster Tasarımında “İllüstrasyon”. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 10(29), 347-374.
- Aş, H. (2019). Saran Mimari Yazılım ve Teknolojilerinin Kültürel Mirası Koruma Çalışmalarında Kullanımı. *Tasarım Enformatiği*, 1(2), 92-106.
- Aytaç, S., & Karabela, S. (2016). Taşabat'tan Talazan'a. TÜBİTAK Ortaöğretim Öğrencileri Arası Araştırma Projeleri Yarışması.
- Balcıoğlu, S. (2007). Münif Fehim. *Grafik Tasarım*, 12. İstanbul.
- Becer, E. (2006). İletişim ve Grafik Tasarım (5. Baskı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Cemiloğlu, M., & Ünalın, H. T. (2023). Yapay zekâ Yoluyla Erken Cumhuriyet Dönemi Film Afişlerinin Yeniden Yorumlanması: İstanbul sokaklarında film afişi üzerine bir deneme. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(Özel Sayı), 455-478.
- Çam, F. (2023). Açık Dünya Bilgisayar Oyunlarında İllüstrasyon Kullanımı (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çetin, T., (2010). Cumalıkızık Köyünde Kültürel Miras ve Turizm Algısı. *Milli Folklor*, vol.11, no.87, 181-190.
- Döş, M. E., & Yiğit, A. Y. (2023). Küçük Ölçekli Tarihi Eserlerin Fotogrametri Yöntemi ile 3B Modellenmesi ve WEB Tabanlı Görselleştirilmesi. *Türkiye Fotogrametri Dergisi*, 5(1), 20-28.
- Durupınar, H. (2022). *Nevahi-i Erbaa'da tarihten izler: Ahi Nahcivânî Vakfı – Silahtar Ömer Paşa Camii*. Erbaa Belediyesi Kültür Yayınları.
- Erbaa Belediyesi. (t.y.). Boğazkesen Köprüsü. <https://erbaa.bel.tr/Site/foto/bogazkesen-koprusu> (Erişim tarihi: 7 Temmuz 2025)
- Erbaa Belediyesi. (y.y.). *Erbaa: Tarihi ve doğal güzellikleriyle bir kent profili* (E. Karagöl, Belediye Başkanı). Erbaa Belediyesi Kültür Yayınları.
- Erbaa Belediyesi. (t.y.). *Erek Hamamı*. <https://erbaa.bel.tr/Site/foto/erek-hamami> (Erişim tarihi: 7 Temmuz 2025)
- Erbaa Belediyesi. (t.y.). *Kaya mezarı*. <https://erbaa.bel.tr/Site/foto/kaya-mezari> (Erişim tarihi: 7 Temmuz 2025)
- Eren, A., & Dilim, H. (2022). Yazılımsal Bir Dijital İllüstrasyon Tekniği: Ascii İllüstrasyon. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8(56), 1264-1270.

- Gürdoğan Bayır, Ö., & Çengelci Köse, T. (2019). Kültürel Miras ve Korunmasına İlişkin Ortaokul Öğrencilerinin Görüşleri. *Kastamonu Education Journal*, 27(4), 1827-1840. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3393>
- Gümüşçü, O. (2018). Tarihi Coğrafya ve Kültürel Miras. *Erdem*, 75, 99-120. <https://doi.org/10.32704/erdem.496740>
- Karaca, Ş., Akkuş, G., Şahbudak, E., & Işkın, M. (2017). Kültürel Miras Farkındalığı: Cumhuriyet Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama Çalışması. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*, 9(16), 86-100. <https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.295701>
- Karapınar, E., & Barakazı, M. (2017). Kültürel Miras Turizminin Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi: Göbeklitepe Ören Yeri. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 5-18.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kültürel Miras. (2024, Ağustos 23). *Vikipedi*. https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BClt%C3%BCrel_miras
- Onur Erman, D. (2019). Antik Çağdan Günümüze Seramik Kültürü ve Sanatında Doğurganlık Kavramı. *Sanat Ve Tasarım Dergisi* (24), 143-169.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Selanik Ay, T. (2013). Öğretmen Adaylarının "Kültürel Miras" Kavramına İlişkin Metaforları. *Journal of Turkish Studies*, 8(12), 1135-1135. DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5982>
- Şerbet, M., & Çetinkaya Sönmez, D. M. (2024). Kentsel Landmarkların İllüstrasyon ile Görselleştirilmesi: Kayseri Tarihi Kent Merkezi Örneği. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 20, 215-239. <https://doi.org/10.46250/kulturder.1433769>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). *Anadolu'nun sırlı sesi: Müziğiyle Ankara* (s. 23). Kalkınma Kütüphanesi Yayınları. https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/muzigiyle_ankara_kitabi.pdf#page=23 (Erişim tarihi: 7 Temmuz 2025)
- Vikipedi. (2024, Mart 30). *Boğazkesen Köprüsü*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Bo%C4%9Fazkesen_K%C3%B6pr%C3%BCs%C3%BC (Erişim tarihi: 7 Temmuz 2025)
- Vikipedi. (n.d.). *Erbaa Müzesi*. https://tr.wikipedia.org/wiki/Erbaa_M%C3%BCzesi (Erişim tarihi: 7 Temmuz 2025)
- Yakar, M., Kabadayı, A., Yiğit, A. Y., Çıkıkcı, K., vd. (2016). Emir Saltuk Kümbeti Fotogrametrik Rölöve Çalışması ve 3 Boyutlu Modellenmesi. *Geomatik*, 1(1), 14-18. <https://doi.org/10.29128/geomatik.294073>
- Yeşil Niksar. (2023, Ağustos 22). *Anadolu'da üretilmiş ilk müzik aleti Tokat'ta bulundu*. <https://www.yesilniksar.com/anadoluda-uretilmis-ilk-muzik-aleti-tokatta-bulundu/> (Erişim tarihi: 7 Temmuz 2025)
- Yeşil Niksar. (2023, Kasım 30). *Tokat'ta bulunan çocuğunu emziren ana tanrıça heykelciği ne anlatıyor?* <https://www.yesilniksar.com/tokatta-bulunan-cocugunu-emziren-ana-tanrica-heykelcigi-ne-anlatiyor/>
- Yiğit, A. Y., & Uysal, M. (2021). Tarihi Eserlerin 3B Modellenmesi ve Artırılmış Gerçeklik ile Görselleştirilmesi. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 8(2), 1032-1043. <https://doi.org/10.35193/bseufbd.1011064>
- Yılmaz, L. (2020). Mersin'de Somut Kültürel Miras Bilinci ve Koruma Üzerine Bir Değerlendirme. *Amisos*, 5(8), 156-177.
- Yılmaz, Y. (2020). Antikçağ'dan Osmanlı Dönemi'ne Kadar Erbaa Şehrinin Yerleşme Tarihi. *Oltu Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-12.

Görsel Kaynakça

- Görsel 1.** Sağırkaya, E. Ş. (2025). *Erbaa Tarihi Eserleri Vektörel İllüstrasyonları* [Kişisel arşiv].
- Görsel 2.** Sağırkaya, E. Ş. (2025). *Erbaa Tarihi Eserleri Vektörel İllüstrasyonları* [Kişisel arşiv].
- Görsel 3.** Sağırkaya, E. Ş. (2025). *Erbaa Tarihi Eserleri Vektörel İllüstrasyonları* [Kişisel arşiv].
- Görsel 4.** Sağırkaya, E. Ş. (2025). *Erbaa Tarihi Eserleri Vektörel İllüstrasyonları* [Kişisel arşiv].
- Görsel 5.** Sağırkaya, E. Ş. (2025). *Erbaa Tarihi Eserleri Vektörel İllüstrasyonları* [Kişisel arşiv].
- Görsel 6.** Sağırkaya, E. Ş. (2025). *Erbaa Tarihi Eserleri Vektörel İllüstrasyonları* [Kişisel arşiv].
- Görsel 7.** Sağırkaya, E. Ş. (2025). *Erbaa Tarihi Eserleri Vektörel İllüstrasyonları* [Kişisel arşiv].